

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság Véleménye Az EU és Moldova közötti kapcsolatok: a szervezett civil társadalom szerepe

(2008/C 120/19)

A 2007. február 15-i plenáris ülésén az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság úgy határozott, hogy Eljárási Szabályzatának 29. cikke (2) bekezdése alapján véleményt dolgoz ki a következő tárgyban:

Az EU és Moldova közötti kapcsolatok: a szervezett civil társadalom szerepe.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Külsőkapcsolatok” szekció 2007. november 15-én elfogadta véleményét. (Előadó: Evelynne PICHENOT.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. december 12–13-án tartott 440. plenáris ülésén (a december 12-i ülésnapon) 117 szavazattal 2 ellenében, 1 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1 A civil társadalom szerepének ösztönzése az EU és Moldova közötti kapcsolatokban

1.1.1 A 2005-ös év **fordulató** jelentett az Európai Unió és Moldova közötti kapcsolatokat illetően. Azzal, hogy elfogadták az EU–Moldova cselekvési tervet (2005–2008), EU-delegációt létesítettek a fővárosban és kijelöltek egy főképviselőt a Dnyeszteren túli (transznisztriai) területi konfliktussal kapcsolatos tárgyalásokhoz, egyértelműen javultak a partnerségi és együttműködési megállapodás megvalósításának feltételei. Ebben az összefüggésben az EGSZB-nek ez az EU és Moldova közötti együttműködés témájában írott első véleménye arra törekszik, hogy a civil társadalom szerepét ösztönözze, hogy ezáltal erősítse e kezdeti lendületet, valamint hogy a közeljövőben kezdeményezéseket tartalmazó közös menetrendet készítsen.

1.1.2 Egy az Európai Unió és Moldova közötti megerősített együttműködés csak a közös értékek kölcsönös megértésén alapulhat, különösen ami az alapvető szabadságjogok tiszteletben tartását, a mindenki felé nyitott demokratikus társadalom iránti elkötelezettséget és a civil társadalmi partnerek függetlenségén alapuló párbeszéd elvének elfogadását illeti. A civil társadalom a moldovai identitás jövőjének alapja. Ez az öntudat egy kultúrák és nyelvek találkozásánál elterülő térségben felhalmozott emberi értékekre támaszkodik. Az ilyen értékek hatalmas előnyt jelentenek.

1.1.3 Le kell szögeznünk, hogy Moldovában – a Független Államok Közösségéhez tartozó, ugyanazon történelmi tapasztalatokkal rendelkező többi országhoz hasonlóan – a független civil társadalmi szervezeteknek nincsenek hagyományaik és tapasztalataik. Ugyanakkor a folyamatban lévő változások tekintetében az EGSZB úgy ítéli meg, hogy feltétlenül szükséges kapcsolatokat létesíteni annak érdekében, hogy meg lehessen találni azokat a partnereket, akik – a közös értékek tiszteletben tartása mellett – nyitottak egy rendszeres és előretekinthető kapcsolat kialakítására.

1.1.4 Az EGSZB újfent hangsúlyozza, hogy az EU–Moldova cselekvési tervnek ⁽¹⁾ a szomszédsági politikán belüli sikeressége nagyban függ attól, hogy mennyire sikerül **felsorakoztatni a civil társadalmat a megvalósítás mellett és bevonni annak kivitelezésébe**. Kíváncsok lennének tehát, hogy az Európai Bizottság adjon egyértelmű jelzést: javasoljon kritériumokat,

folyamatokat és eszközöket a civil társadalom jobb bevonásának lehetővé tételéhez. Mindamellett az EGSZB üdvözli a chişinăui európai delegációnak a moldovai civil társadalommal való kapcsolatépítése érdekében tett erőfeszítéseit. Ez előnyös feltételt teremt arra, hogy a civil társadalom képviselőit formálisan is bevonják 2008 áprilisában a cselekvési terv kiértékelésébe, valamint a megerősített partneri együttműködés következő szakaszába.

1.1.5 Az EGSZB rendszeres és előretekinthető kapcsolatokat kialakítását javasolja a moldovai civil társadalommal. Ennek kezdeteként kapcsolatainkat strukturálni kell. 2008-ban érdemes lenne ehhez kapcsolódóan **konferenciát** szervezni, amelyet egy előzetes küldöttség készítene elő, hogy meghatározza, melyek azok a partnerszervezetek, amelyek készek működésük átláthatóvá tételére. Ennek a helyi és regionális szereplőket is felsorakoztató rendezvénynek a célja egy munkaterv közös kidolgozása lesz az alábbiakban kifejtett javaslatok alapján:

- a Moldovában működő – mind kormányzati, mind pedig uniós – **információs és konzultációs** mechanizmusok elemzése, ideértve a 2005–2008 közötti cselekvési terv megvalósításának mérlegét is,
- a **civil társadalom** felkészítése és **képzése** a partnerség 2008 utáni folytatásához,
- az uniós **pénzügyi eszközök mechanizmusának** átvétele a moldovai szervezetek által.

Egy ilyen munkaterv megkívánja az Európai Unió programjainak pénzügyi elkötelezettségét a civil társadalom kezdeményezései iránt.

1.1.6 A 2008-as, a moldovai civil társadalom képviselői részvételével megrendezett konferencia mérlege szerint új kezdeményezéseket kellene indítani, valamint az „EGSZB szomszédsági csoport” munkájának keretén belül folytatni kellene a **progresszív eljárásmódon alapuló kapcsolatokat**, azaz kapcsolataink során ügyelünk a jó kormányzás és a fenntartható fejlődés lényegét alkotó elvek figyelembevételére. Ennek az ösztönző intézkedésnek az alapját a „GSP plusz” megállapodásban már meghatározott elvek képeznék:

- Az ENSZ és az ILO alapvető emberi jogokkal és munkajoggal kapcsolatos 16 főbb egyezménye ⁽²⁾;

⁽¹⁾ Az EGSZB 2005. február 9–10-én elfogadott véleménye az általános preferenciális rendszer alkalmazásáról szóló tanácsi rendeletre vonatkozó javaslatról, a 2006. január 1. és 2008. december 31. közötti időszakot illetően; előadó: Antonello PEZZINI. (HL C 221/15., 2005.9.8.).

⁽²⁾ Lásd az „A” mellékletet.

– A környezetvédelemről és a felelősségteljes kormányzásról szóló 11 főbb egyezmény ⁽³⁾.

1.1.7 Így az Európai Uniónak ösztönző szerepe lenne abban, hogy a moldovai civil társadalom szervezetei hozzájáruljanak a függetlenséggel, a képviselttel és az átláthatósággal kapcsolatos európai normákhoz való felzárkózáshoz. Az Európai Bizottságnak a nemzeti cselekvési terv minden helyzetjelentéséhez ki kellene dolgoznia egy speciális, az alapvető jogok – köztük a szervezkedési jog, a szólásszabadság és a szakszervezeti jog gyakorlása – tiszteletben tartásának szentelt részt.

1.1.8 Az EGSZB számára a hangsúlyok afelé tolódnak el, hogy a moldovaiak fokozatosan vegyék át a nemzetközi vagy európai intézmények által a rendelkezésükre bocsátott eszközöket és szakértelmet. Az EGSZB támogatja az Európa Tanácsnak a civil társadalomhoz intézett sürgető felszólítását a korrupció elleni harcra (az elvet a GRECO ⁽⁴⁾ javaslata tartalmazza). A nagyszabású bűnözés elleni küzdelemben határokon átnyúló együttműködésre szólít fel.

1.1.9 Az EGSZB helyesli az európai és nemzetközi támogatóknak a tevékenységeik összehangolása érdekében való egyeztetésre vonatkozó kezdeményezését. Az alapvető szociális szolgáltatásokat támogató, kiemelt fontosságú intézkedéseket javasol ezeknek a szegénységet csökkentő programoknak a keretében, különösen hangsúlyozva az életkörülmények javítását az árvaházakban, az antiretrovírusos gyógyszerek árának csökkentését, és az emberkereskedelem áldozatainak a társadalomba való újbóli beilleszkedésének segítségét.

1.1.10 A 2007-es év nyarának hosszan tartó aszálya nehéz helyzetbe sodorta az országot, mert a rossz betakarítási hozamok fizetéseképtelenséget és nagyfokú eladósodást vontak maguk után. A kormány nemzetközi élelmiszersegélyt és a FAO (az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete) technikai támogatását kéri. Az EGSZB nagy jelentőséget tulajdonít annak, hogy a mezőgazdasági és élelmiszeripari ágazatban tevékenykedő civil szervezetekkel kapcsolatot létesítsen. Az Európai Bizottság rövid távon 3 millió euró értékű humanitárius segélyt különített el a legsúlyosabban érintett országok vidéki területei számára.

1.1.11 Az EGSZB kiemelt fontosságot tulajdonít annak, hogy legyenek közös projektek és hálózatok a moldovaiak között, beleértve a transznisztriai területeken lakók szervezeteit is. Az EGSZB arra biztatja az EU-t, hogy folytassa erőfeszítéseit a transznisztriai konfliktusnak a területi egységet megőrző megoldása érdekében, illetve továbbra is nyújtson segítséget a határőrizeti feladatokban (EUBAM).

1.1.12 Az EGSZB javasolja, hogy támogassák a demokratikus gyakorlatok cseréjét a civil társadalom szervezetei között, megismertetve moldovai kapcsolatainkat az EGSZB interneten (többek között román nyelven is) elérhető kiadványaival és a nemzeti GSZT-eknek a CÉS *linken* keresztül nyomon követhető munkájával. Az EGSZB arra ösztönzi a tagállamok (különösen Románia és Bulgária) nemzeti GSZT-it és az AICESIS-t ⁽⁵⁾, hogy

működjenek együtt a moldovai társadalomnak az európai civil társadalom eszközeivel és gyakorlataival való megismertetésében.

1.1.13 Az EGSZB szeretné, ha javulna a moldovai civil társadalom részvétele a Nyugat-Balkánnal és a fekete-tengeri régióval folytatott párbeszédben, többek között azért, hogy a közeljövő e stratégiai fontosságú térségében régiók közötti és határokon átnyúló együttműködés valósul meg. Az Európai Unió és Moldova közötti együttműködés egy a közeli országokkal, különösen Oroszországgal való megszilárdított kooperáció keretében jön létre.

1.2 A jövő és a megbékélés kulcsát jelentő szervezeteket célzó támogatás megerősítése

1.2.1 Konstruktív szociális párbeszéd kialakítása

A szakmai kapcsolatok gyengesége ellenére az EGSZB emlékeztet Moldova elkötelezettségére az ILO egyezményei, valamint az Európa Tanács szociális chartája és fellebbezési rendszere mellett. Azt ajánlja, hogy az ILO javasoljon technikai segítségnyújtást a munkahelyi konfliktusok speciális joghatóságokon keresztül történő kezelésében.

1.2.2 Az európai társadalommal való kapcsolatok ösztönzése melletti elkötelezettség gyakorlati megvalósítása

Az EGSZB elkötelezetten támogatja a vízumokról és az újbóli befogadásról szóló megállapodás megkötését. Ez a megállapodás a vízumszerzés megkönnyítésének rendszerét hozná létre, különösen annak érdekében, hogy fellendüljenek a jövő letéteményesei – például egyetemisták, tudósok, újságírók és a civil társadalom képviselői – közötti csereprogramok. Javasolja közösségi programok szélesebb körben való elérhetővé tételét, különösen a fiatalok számára az Erasmus Mundus program segítségével. A vízumhoz jutás megkönnyítése, valamint az újbóli befogadás – amelyekről 2007 októberében írtak alá megállapodást ⁽⁶⁾ – is hozzájárulhat annak a problémának a megoldásához, amit az okoz, hogy a moldovai polgárok tömegesen kérvényezik a román állampolgárságot.

Az EGSZB felhívja a moldovai kormányt, hogy vonja be a civil társadalmat az európai és nemzetközi (WTO, EBESZ, Európa Tanács, Frankofón Országok Gazdasági és Szociális Tanácsainak Uniója) eseményekbe. Az EGSZB ösztönzi a tagállamokat, hogy alakítsanak ki és finanszírozzanak kapcsolatokat a moldovai civil társadalommal (egyetemi ösztöndíjak, testvérvárosi kapcsolatok, határokon átnyúló együttműködések).

1.2.3 Az ökológiai mérleg figyelembevétele

Az EGSZB célul tűzi ki a környezetvédő szervezetek támogatását, amelyek gondot fordítanak a nem hordozható fegyver- és lőszerkészletek, a katonai hulladékok, az ipari szemétkerakók megsemmisítésére és a szennyezett vizek megtisztítására.

⁽⁶⁾ Ezeket a szerződéseket várhatóan 2007 vége előtt jóváhagyják.

⁽³⁾ Lásd a mellékelt listát.

⁽⁴⁾ *Groupe d'Etats contre la corruption du Conseil de l'Europe* – Korrupcióellenes államok csoportja (Európa Tanács).

⁽⁵⁾ *Association internationale des conseils économiques et sociaux et institutions similaires* – A Gazdasági és Szociális Tanácsok és Hasonló Intézmények Nemzetközi Szövetsége.

2. Moldova társadalmi-gazdasági helyzetének főbb jellemzői

2.1 Az egy főre jutó körülbelül 1 000 dolláros GDP-jével Moldova az európai földrész legszegényebb országa és az egyetlen a térségben, amely a Világbank „alacsony jövedelmű országok” besorolása alá tartozik. A moldovai népesség csökkenőben van (2004-ben kevesebb, mint 4 millió lakos); ez (különösen a férfiak körében) a halálzási arány növekedése, a születések számának csökkenése és a jelentős népességvándorlás következménye.

2.2 A szegénység 1999 és 2005 között drámai méreteket öltött; és bár ezután javult a helyzet, ma még mindig a lakosság magas arányát – átlagosan közel 30 %-át – sújtja. A javulás nem egyenletes; ez olyan abszolút mértékben (napi 2 dollár) elszegényedett területek kialakulásához vezet, ahol nagy arányban gyermekek és idősek laknak. A szegény lakosok aránya a vidéki területeken és a kisvárosokban még mindig 40–50 %.

2.3 A gyerekek még mindig túl nagy számban vannak kitéve a kizsákmányolásnak az állandó lakhely hiánya, a gyermekmunka, az emberkereskedelem és a prostitúció miatt. A szegénység ilyen foka jelentősen közreműködött az úgynevezett „társadalmi árvák” jelenségének elterjedésében is: ez azt jelenti, hogy a gyermekeket a nevelésüket finanszírozni nem képes családjuk árvaházba adja.

2.4 A nőket a rosszabb szociális helyzetükből kifolyólag különösen sok megkülönböztetés éri. Körükben nagyobb arányú a munkanélküliség, a képzettség hiánya, az alacsony fizetési színvonal és a mezőgazdaságban végzett időszakos munka. A férfiaknál jobban ki vannak téve az elszegényedés kockázatának, különösen a szociális (egészségügyi, oktatási és családi) juttatások és a nyugdíjszint csökkenése miatt. Mindez arra készteti a nőket, a családanyákat, hogy illegális vagy veszélyes ajánlatokat fogadjanak el, kitéve magukat az emberkereskedelem veszélyeinek. Az áldozatok többsége munkakereső fiatal nő.

2.5 2004-ben Moldova elfogadott egy a növekedést és a szegénység elleni küzdelmet célul kitűző programot, amelyet a Világbank, az Egyesült Nemzetek Fejlesztési Programja (PNUD) és más adományozók is támogatnak. 2006 decemberében a különböző adományozó pénzügyi intézmények és az EU együttműködésbe kezdtek, ami példaértékű módszer a feltételek kezelésének egységessé és hatékonyá tételében, és elkötelezték magukat egymilliárd euró összegű adománynak és kölcsönnek az elkövetkező négy év során való folyósítása mellett.

2.6 Munkaerő-piaci visszaesés

2.6.1 Moldovában az 1990-es évek folyamán, a gazdasági összeomlással párhuzamosan jelentősen romlott a munkaerő-piaci helyzet. Az 1998. augusztusi orosz válság következményeként a foglalkoztatási szint meredeken csökkent, és csak 2003-tól indult újra növekedésnek. Így a munkanélküliségi ráta az 1999-es 11 %-ról 2006 végére a nyilvántartott aktív népesség 7,4 %-ára csökkent. A foglalkoztatottak körülbelül 35 %-a bejelentetlenül dolgozik ⁽⁷⁾.

2.6.2 Noha a valós bérek továbbra is növekednek, a közép-szint nagyon alacsonyan marad, 2006-ban ez 129 dollárnak ⁽⁸⁾ felelt meg. Mindamellett nem szabad figyelmen kívül hagyni a más forrásból származó jövedelmeket. Egyrészt bizonyos források szerint a családok nagy hányada kap kivándorolt roko-

nától devizát, másrészt pedig továbbra is jelentős a be nem jelentett munkahelyek aránya: a hivatalos statisztikai hivatal szerint több mint 200 000 munkavállaló (vagyis az aktív népesség 15 %-a) dolgozik be nem jegyzett vállalkozásokban, a hivatalosan (különösen az építőiparban, mezőgazdaságban és az erdészetben) működő vállalatok személyzetének pedig 35 %-át nem jelentik be a munkáltatók.

2.6.3 Sok moldovai állampolgár hagyta el az országot – többségük illegálisan – külföldi munkavégzés céljából. Ez a részben szezonális vándorlás, amelyben a becslések alapján mintegy egymillió felnőtt vesz részt, a munkaerő-állomány körülbelül 30 %-át érinti. A népességvándorlási hullám negatív következménye például a humántőke elvesztése és annak a szociális védelem finanszírozására gyakorolt hatása. Tekintettel a szegénység színvonalára, a munkavégzési célú kivándorlás valószínűleg a következő években is realitás marad.

2.7 A moldovai gazdaság sebezhető helyzete

2.7.1 Az orosz befolyási övezetbe ágyazott gazdaság

2.7.2 A kilencvenes években a moldovai GDP súlyos összeomlását olyan külső okokra lehetett visszavezetni, mint a piacok elvesztése, az energetikai függőség, a képzett személyek kivándorlása, valamint Transznisztria ipari régiójának leválása.

2.7.3 Annak ellenére, hogy 2000 óta a növekedés újbóli beindulása érzékelhető (a növekedés éves szintje eléri a 6–8 %-ot), a gazdaság továbbra is nagyon sebezhető marad (4 %-os növekedés 2006-ban), és a tendencia 2007-ben nagy valószínűséggel még gyengébbé válik. E lelassulásnak a legfőbb oka, hogy a gáz árát 2006-ban a Gazprom gázszolgáltató megduplázta.

2.7.4 A moldovai elnök európai irányultsága láttán Oroszország politikai nyomás gyakorlására használta fel azt a határozatát, amely megtiltotta a moldovai bor behozatalát saját piacára. 2006-ban Moldova elvesztette az exportból származó bevételeinek egyik fő forrását (a moldovai bor az export 35 %-át teszi ki, amelynek 85 %-a az orosz piacra kerül).

2.8 Az élelmiszeripari szektor által uralt gazdaság

2.8.1 Moldovát továbbra is túlnyomórészt a mezőgazdaság határozza meg. Az élelmiszeripari szektor az ország GDP-jének a 30 %-át ⁽⁹⁾ és az export jelentős részét (65 %) termeli, a családi agrárvállalkozások pedig a városok és a vidék önellátásának meghatározó részét biztosítják. A mezőgazdasági élelmiszeripar szintén fontos helyet foglal el a gazdaságban. A termés minősége és mennyisége befolyásolja a könnyűipar megelőző és követő ágazatokat (vegyi műtrágyák, üvegek, csomagolóanyagok).

2.9 A kivándorlók által családjuknak hazautalt pénz döntő szerepe

2.9.1 E súlyos recesszió után meg kell állapítanunk, hogy a néhány pozitív gazdasági eredmény nem a gazdaság újraépítésének köszönhető, hanem a külföldre dolgozni távozott moldovaiak tömeges devizainjektálásának (a moldovai GDP 30 %-a): 600 000 és egymillió közé tehető a Nyugat-Európában (19 %-uk Olaszországban) vagy Oroszországban (60 %-uk) munkát vállalók száma, akik 2006-ban egymilliárd eurót utaltak országukba.

⁽⁷⁾ A moldovai állami hatóságok statisztikai adatai.

⁽⁸⁾ A moldovai állami hatóságok statisztikai adatai.

⁽⁹⁾ A moldovai állami hatóságok statisztikai adatai.

2.9.2 A beruházások számára kedvező körülmények hiányában ezeket a befizetéseket nem használják fel új gazdasági tevékenységek finanszírozására. A tőkebeáramlás az ingatlanpiacon dráguláshoz, az importcikkek nagyfokú keresletéhez, végül pedig inflációs feszültségekhez vezet.

3. Demokrácia, az emberi jogok tiszteletben tartása és a jó kormányzás

3.1 Emberi fejlődés

3.1.1 Moldova az ENSZ emberi fejlettségi mutatóján 2006-ban a 114. helyet foglalta el, és ezzel az európai államok között a legutolsó, de az egykori szovjet utódállamok között is az utolsó helyek egyikén áll.

3.1.2 A média függetlenségének, az emberi jogok tiszteletének hiánya és a jogrendszer működésével kapcsolatos problémák gátat szabnak a moldovai polgárok kezdeményezéseinek és a civil társadalom szerveződési képességének.

3.1.3 Az Európa Tanács nemrégiben készült jelentése (2007. szeptember) ⁽¹⁰⁾ a média függetlenségét emeli ki mint az egyik legfontosabb kérdést. A szólásszabadságról szóló jogszabály reformja fontos ugyan, mégsem elég ennek a szabadságnak a gyakorlatban való biztosításához. A semlegesség és az etikusság is az újságírói szakma szükséges feltételei közé tartozik. Ehhez az szükséges, hogy a politikai erők ne gyakoroljanak rájuk nyomást, különösen az audiovizuális médiában ne.

3.2 Kiterjedt korrupció

3.2.1 A szervezett bűnözés a biztonság leglényegesebb problémája, amely az intézmények működését és a beruházásokat akadályozza. A bűnözők tevékenysége rendkívül káros: az adófizetés kikerülésére biztat, csempészetre és korrupcióra ösztönöz. A *Transparency International* által felállított globális korrupciós indexen Moldova 2006-ban a 81. a rangsorban és a tízes skálán 3,2-es minősítést kapott, amely megfelel a nagyon korruptnak tekintett országok értékelésének. A kevéssel jobb helyezés a kormánynak és a civil társadalomnak azt a szándékát díjazza, hogy felveszik a harcot a korrupció ellen.

3.3 Törekeny demokratikus struktúrák és önkényuralom

3.3.1 Az EGSZB felkéri a moldovai hatóságokat, hogy vegyék figyelembe a nemzetközi megfigyelőknek (az EBESZ mintegy százfős választásmegfigyelő küldöttségének) a 2007. júniusi helyi választások alkalmával készített következtetéseit mindazon problémák orvoslása érdekében, amelyek a választás európai normái tekintetében kívánnivalót hagynak maguk után, hogy a 2009-ben esedékes törvényes választásokra demokratikusabb feltételek mellett kerüljön sor.

3.3.2 Az Európa Tanács jelentései bátorítják Moldovát – különösen a független és hatékony igazságszolgáltatásért, a médiapluralizmusért, valamint a helyi demokrácia megszilárdításáért

tett – erőfeszítései folytatására. Moldova regionális projektek keretében 2002 és 2004 között, illetve 2007 óta újra az Európai kezdeményezés a demokráciáért és az emberi jogokért (EIDHR) támogatásában részesül. Az EIDHR a demokrácia fejlődését, valamint az emberi jogokat ösztönző civil társadalmi kezdeményezéseket támogatott.

3.4 Transznisztria: szomszédok közötti geopolitikai kihívás

3.4.1 Az Oroszország támogatását élvező és az orosz hadsereg kontingensét befogadó Transznisztria továbbra is feszültség és bizonytalanság forrása az EU külső határainál, továbbá a régió geopolitikai kirakós játékának egy darabja.

3.4.2 Az EU cselekvési tervének fontos pontját alkotja, hogy megoldást találjanak Transznisztria különválásának politikai rendezésére. Az EU több figyelmet szentel ennek a kérdés-körnek, amióta Románia és Bulgária csatlakozott az Unióhoz, és amióta ezáltal Moldova az EU közvetlen szomszédjává vált. E tekintetben az EU 2005-ben megerősítette elkötelezettségét és különképviselőt (2007 márciusától MIZSEI Kálmán) nevezett ki, aki az ún. „5+2” típusú tárgyalásokon megfigyelői státusszal rendelkezik. A tárgyalások jelenleg holtpontra jutottak.

3.4.3 Egyébiránt ez az övezet a szervezett bűnözés központjának tekinthető (fegyverkereskedelem és stratégiai eszközökkel való kereskedelem, pénzmosás, kábítószer- és emberkereskedelem), amely éppúgy kedvez a helyi bűnszervezeteknek, mint oroszországi, ukrán vagy más országbeli csoportoknak.

3.5 A Moldova és Ukrajna közötti határon működő EU határőrizeti segítségnyújtó misszió (EUBAM)

3.5.1 Az ukrán felségterület által körülvett ország bonyolult viszonyban áll Ukrajnával a transznisztriai konfliktus, valamint az EU és Oroszország kapcsolata miatt, így ezt a helyzetet illetően moldovai bonyodalomról beszélhetünk. Moldova az illegális kereskedelem tranzit- és kiindulási országa egyszerre, mivel a moldovai határok nagyon porózusak, és az odesszai kikötőn keresztül a Fekete-tengerhez való kijutást lehetővé teszik.

3.5.2 Az ukrán és moldovai elnökök közös kérésére az EU által 2005 decemberében indított határőrizeti segítségnyújtó misszió jelentős lépést jelentett az ország stabilizálásában és a csempészet elleni harcban. Csaknem száz, 17 EU-tagállamból érkező vámós és határőr figyeli és segíti moldovai és ukrán kollégáik munkáját, így jelentős nyomást gyakorol Transznisztria önmagát függetlenné nyilvánított kormányára. Ez a misszió erőfeszítéseit kétes személyekre, illetve kockázatos területekre összpontosítja, és néhány sikert már elkönyvelhetett.

3.5.3 2006 novemberében a misszió eszköztárát automata információcsere-rendszerrel gazdagították, hogy a határőrizet hatékonyabbá tegyék. A közelmúltban a misszió tevékenységét 2009 novemberéig meghosszabbították. Az EGSZB amellet foglalt állást, hogy folyamatosan biztosítsák ezt a határt.

⁽¹⁰⁾ Az Európa Tanács tagállamai kötelezettségeinek és vállalásainak tiszteletben tartásával foglalkozó bizottság Moldováról szóló jelentése, 2007. szeptember.

4. A moldovai civil társadalom és tevékenységének általános áttekintése

4.1 Az EGSZB 2004-ben tett látogatásának legfőbb megjegyzései

4.1.1 Ebben a politikailag és gazdaságilag nehéz kontextusban a körülmények nem kedveztek a civil társadalom tevékenységeinek. A nemzeti vagy helyi szintű civil társadalmi szervezetekben való tevékenykedésre potenciálisan kapható férfiak és nők száma jelentősen lecsökkent, különösen a kivándorlás miatt, ami főként a jó képzettségi szinttel rendelkező fiatal felnőttek körében elterjedt. Az állami szervek csak eseti kapcsolatot tartottak fenn e szervezetekkel. Az adminisztratív struktúrák központosítása gátolta a társadalmi mozgalmak fejlődését. Összefoglalva: a paternalizmus, amely a társadalomban mélyen gyökeredzik, a lakosság jólétét elsősorban az állam felelősségi körébe utalja. Az elnök funkciója nyilvánvalóan testesíti meg a társadalom nagy részének azt az óhaját, hogy erős ember irányítsa őket.

4.1.2 A politikai pártok státusza kivételével nem esik említés az alkotmányban a civil társadalmi szervezetekről és a gyűlekezési jogról. Ugyanakkor a *szakszervezetek létrehozásáról és az abba való belépésről* szóló jog (42. cikk), valamint az egyesülés szabadságának elismerése (40. cikk) szerepel benne. A civil szervezetek működésének feltételei a *közszervezetekről és alapítványokról* szóló törvény (1997) elfogadásával javultak. A gyakorlatban tanúi lehetünk egyrészt az állami struktúrában feladatot ellátó személyek és a kormányzó párt tagjai, másrészt pedig a gazdasági és politikai érdekeket képviselő szervezetek közötti ellentmondásnak.

4.1.3 Különösen az Európa Tanács megfigyelőinek véleménye ⁽¹¹⁾ szerint az igazságszolgáltatási rendszer jogszabályozását azért reformálták meg, hogy biztosítsák általában a jogok, és főként a civil társadalomra vonatkozó jogok tiszteletben tartását. Mindazonáltal a moldovai helyzetet az Európa Tanács továbbra is figyelemmel kíséri majd, kiváltképp az igazságszolgáltatási rendszer függetlenségének garantálása érdekében.

4.2 A civil társadalom aktuális helyzete 2007-ben, szakértői tanulmányok alapján ⁽¹²⁾

4.2.1 Különböző források igazolják, hogy a civil szervezetek száma jelentősen megnövekedett. Az EGSZB tanulmánya 2004-ben mintegy 3 000-re becsülte a szervezetek számát, 2007-ben ez meghaladja a 7 000-et ⁽¹³⁾, bár a PNUD tanulmánya pontosítja, hogy az összes civil szervezetnek az „54 %-ával nem lehet felvenni a kapcsolatot”. Ezek szerint a becslések szerint jelenleg a bejegyzett szervezetek alig 20 %-a tekinthető működőnek. Ezen túlmenően megállapítható, hogy a helyi és regionális szinten működő civil szervezetek száma is növekedett, a transznisztriai régiót is ideértve.

⁽¹¹⁾ Moldova kötelezettségeinek és vállalásainak tiszteletben tartása (Európa Tanács, 2007. szeptember 14.).

⁽¹²⁾ Tanulmányok a moldovai civil társadalomról: Az Európai Unió és a moldovai civil társadalom – az AETI és az ECAS 2006. júniusi konferenciájának következtetései; A moldovai kormány és civil társadalom közötti párbeszéd megerősítése a Moldova–EU tevékenységi tervek végrehajtásával kapcsolatban – a moldovai külügyminisztérium és a US AID között lezajlott „Eurasia Foundation” konferencia következtetései – 2006. április; A civil szektor megerősítése a Moldovai Köztársaság konfliktus sújtotta övezetében – „IMAC”, 2007. február; Tanulmány a moldovai civil szervezetek fejlődéséről az adományozók ülésére – PNUD-projekt, 2007. május; Felmérés a Moldovai Köztársaság szociális területen tevékenykedő civil szervezeteiről – UE-projekt, „TRANSTEC”, 2006. május–június; A moldovai civil szervezetek pénzügyi fenntarthatóságának növelése, „PNUD & SOROS”, 2005; Közvélemény-kutatás a moldovai köztársaságbeli civil szervezetek fejlődéséről; az Európa Tanács nyomkövetési jelentése, 2007. szeptember; Az átmenet szakaszában levő országok, 2007: Moldova. CEPS, George Dura és Nio Popescu, 2007; A Transznisztriai helyzet: *People in Need* C2, 2006. november.

⁽¹³⁾ A PNUD 2007 májusi tanulmánya.

4.2.2 Földrajzilag a civil szervezetek továbbra is főként Chişinău, a főváros környékén összpontosulnak, noha ez a tendencia viszonylag csökken: „Az elmúlt négy évben a bejegyzett civil szervezetek 67 %-a nemzeti, 82 %-uk pedig helyi szinten telepedett le” ⁽¹⁴⁾. A civil szervezetek tevékenységi területei a moldovai társadalom minden kategóriájára kiterjednek, de elsődleges tevékenységeik gyakran a külső adományozók felé orientáltak.

4.2.3 Látszólag még mindig kevés kapcsolat van a munkavállalói és munkaadói szervezetek, valamint a különböző érdekű civil szervezetek között. Ez a kölcsönös félreismerésnek és gyanakvásnak tudható be. Transznisztria kivételt jelent, ahol néhány civil szervezet és üzletemberek egy csoportja között kapcsolatok szövődtek.

4.2.4 Az EU és Moldova között 2005-ben életbe lépett cselekvési terv új lendületet hozott a civil társadalom számára – különösen az egyesületek területén –, hogy számos projekt annak ellenére megvalósuljon, hogy a terv előkészítését nem előzte meg konzultáció.

5. A szociális partnerek szervezeti fejlődése

5.1 A munkaadói szervezetek bemutatása

5.1.1 Az Eurochambre-ral kapcsolatban álló Kereskedelmi és Iparkamara (KIK) 1999 óta a vállalatok legfontosabb képviselője. Valamennyi ágazat több mint 1 500 vállalatát képviseli. A moldovai KIK már nem foglalkozik a FÁK-on belül forgalmazott termékek számára származási bizonyítvány kibocsátásával és az EU-ba irányuló exportot sem ellenőrzi: azóta a vámhivataloktól függ, hogy az export jogosult-e az általános preferenciarendszerre (GSP). A kereskedelmi kamara ma mindenekelőtt a vállalatok számára nyújt szolgáltatásokat. A KIK különösen a moldovai termékek exportjában és külföldi vállalatok közreműködésével egyes vállalatok létrehozásában segít. Számos szolgáltatást kínál vállalatok részére ⁽¹⁵⁾. Az ILO-n belüli hivatalos képviselőhez tartozik, és egy európai tájékoztató központot is magában foglal. Vasile Petru Tarlev, a 2001 óta hivatalában lévő miniszterelnök korábban fontos tisztséget töltött be a moldovai KIK-ban. A 30 főnél kevesebb munkavállalót foglalkoztató kis- és középvállalkozások külön egyesületbe tömörültek, amely pénzügyi és szervezési tekintetben szoros együttműködésben áll a KIK-val.

5.1.2 A Nemzeti Munkaadói Szövetség jelenleg szintén részt vesz Moldovának az ILO nemzetközi konferenciáin való képviselőként, valamint a moldovai elnökség által összehívott szociálpolitikai találkozókra a munkaadók érdekeit képviseli. 2006-ban a kormány engedélyezte, hogy a munkaadói szervezetek tagdíját le lehessen vonni az adóalapból, ezzel helyt adott az ILO által benyújtott panaszoknak.

⁽¹⁴⁾ PNUD-tanulmány, 2007. 3. o.

⁽¹⁵⁾ A Kereskedelmi és Iparkamara 2007. májusi tájékoztató feljegyzése.

5.1.3 A szociális partnerek három új nemzeti szintű és tizenegy ágazati és helyi szintű kollektív megegyezést kötöttek. Valós hatásuk a szociális párbeszédben korlátozott, mivel a KIK – még ha az IOE el is ismeri – elsősorban továbbra is a vállalatok szolgálatában álló kereskedelmi kamara marad.

5.2 A szakszervezeti mozgalom fejlődésének mérlege

5.2.1 2000-ig Moldovában a munkavállalók érdekeit a „Moldovai Köztársaság Szakszervezeteinek Általános Szövetsége” (FGSRM) képviselte, amely egy 1990-ben, a Szovjetunió szakszervezeteinek mintájára alakult egységszövetség. Ez a formáció 2000-ben konföderációra változtatta nevét, így elnevezése a Moldovai Köztársaság Szakszervezeteinek Konföderációja (CSRM) lett. Belső feszültségek jelentkeztek a szervezeten belül, amelyek a mezőgazdaság, az ipar és a szolgáltatások, a moldovai és orosz ajkú lakosság, valamint a nemzeti jobboldal és a kommunista párt szembenállásából adódtak. 2000-ben bizonyos számú szakmai szövetség – 14 ipari szövetség, valamint a kultúra és közigazgatás területéről néhány – kilépett a CSRM-ből és egy új konföderációt alapított CSL SOLIDARITATEA néven. A CSRM vezetőségének lemondását követően a szervezet Petru Chiriac személyében új vezetőt választott. Az egyesítési kísérlet a Szakszervezetek Nemzetközi Szövetsége (a korábbi Szabad Szakszervezetek Nemzetközi Konföderációja – ICFTU) – amelynek a CSRM 1997 óta a tagja – közvetítése ellenére lehetetlennek bizonyult. Ennek okai: személyes nézeteltérések, de a szakszervezeti örökség megosztásáról szóló vita is, és mindenekelőtt politikai nézetbeli különbségek a moldovai ajkú pártokhoz, a jobboldalhoz, a keresztény-demokratákhoz, valamint a demokratákhoz közelebb álló CSRM és a nagyrészt orosz ajkú, a kezdetektől a kommunista párthoz közel álló SOLIDARITATEA között.

5.2.2 A szakszervezetek megosztottsága tovább fokozódott 2001-ben, amikor a kommunista párt megnyerte a választásokat és a vezetőjét, Vladimir Nicolae Voronint választották meg a köztársaság elnökének. A SOLIDARITATEA választása, hogy a szociális előnyök elérése érdekében együttműködő magatartást tanúsít, valamint a CSRM követelőzőbb és kritikusabb hangú kötelezettségvállalása zavart keltett az állam és a két szakszervezet közötti kapcsolatban. A kormány a kommunista párti és az adminisztrációban dolgozó összeköttetőik segítségével arra a döntésre jutott, hogy szisztematikusan előnyben fogja részesíteni a SOLIDARITATEA szövetséget, a CSRM-et pedig gyengíti majd.

5.2.3 Az állami hatóságok ismétlődő és rendszeres beavatkozásának hatására a CSRM a korábbi ICFTU, valamint szakmai szervezetek (UITA és ISP) támogatásával 2004 januárjában panaszt nyújtott be a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) egyesülési szabadsággal foglalkozó bizottságához (CFA). Időközi jelentésében, 2006-ban a CFA azt kérte, hogy folytassanak független vizsgálatokat a panaszos által betervezett különböző túlkapasokról, továbbá megjegyezte, hogy Moldovának nem állt rendelkezésére olyan mechanizmus, amely a szakszervezeti jog megsértését elrettentő módon szankcionálhatta, valamint így az idevágó nemzetközi normák tiszteletben tartását biztosíthatta volna. Az ILO elnökségének missziójára 2005-ben került sor. A Szakszervezetek Nemzetközi Szövetsége 2005-ben, a Moldovához rendelt általános preferenciarendszer keretén belül, kritikai jelentés formájában felhívta az Európai Bizottság figyelmét az országban uralkodó helyzetre. Moldova kormánya mind a mai napig egyetlen intézkedést sem hajtott végre annak érdekében, hogy törvényi kötelezettségének eleget tegyen, sem

hogy a CFA ajánlásainak megfeleljen. A moldovai hatóságok szemében a CFA panaszában összegyűjtött számos eltérés ellenére a helyzetet a két szakszervezet versengéseként összegezték.

5.2.4 A hatóságok a gyakorlatban egyre nyitottabban – lásd: Vladimir Nicolae Voronin elnök 2005-ös beszéde a SOLIDARITATEA kongresszusán – szólítottak fel a szakszervezeti egység helyreállítására. 2005–2006 óta a két szervezet erőviszonya fokozatosan felcserélődött (2001-ben a CSRM 450 000 tagjának, a SOLIDARITATEA pedig 200 000 tagjának érdekeit képviselte). 2006-ban a SOLIDARITATEA egyértelműen a legrepresentatívabb szervezetté vált. 2007 júniusában egy kongresszus újraegyesítette a két szervezetet. A Szakszervezetek Nemzetközi Szövetsége (CSI) már tudomásukra hozta, hogy nem szándékozik a CSRM tagságát átruházni az új „újraegyesített” szervezetnek. Az új CSRM-nek előbb bizonyítania kell a hatóságoktól való függetlenségét és egyértelműen ki kell nyilatkoztatnia az egyesülési szabadság és a kollektív tárgyalási szabadság elveivel szembeni kötelezettségvállalását.

6. Egyesületi mozgalmak és civil szervezetek

6.1 Az EGSZB 2004-es tanulmányának legfőbb tanulságai

6.1.1 Moldovában – az 1991-es függetlenné válása óta – a helyi és országos szinten tevékenykedő, hivatalosan bejegyzett civil szervezetek száma mintegy 2 800-ra nőtt. Számos, az állami nyilvántartásba bejegyzett civil szervezet, különösen azok, amelyeket gazdasági szereplők vagy hatóságok hívtak életre, ideiglenes, az átmeneti időszak elején végrehajtandó feladattal rendelkezett. Ezért nem lehet őket a civil társadalomtól független szereplőknek tekinteni. Azokra a szervezetekre is tekintettel kell lenni, amelyek 2001 óta, az ellenzékkal társulva a kommunista kormány elleni nagy tüntetések szervezésében részt vettek.

Más átalakulóban lévő országokhoz hasonlóan a civil szervezetek tevékenysége a fővárosra koncentrálódik, annak érdekében, hogy a helyi vezetőkre hatást gyakoroljanak. A politikai színtéren egyre nő a megpróbáltatások száma, amelyeknek a civil szervezetek – különösen az olyan új cselekvési területeiken, mint az ifjúságpolitika, a fogyasztóvédelem és a környezetvédelem – ki vannak téve. Transznisztriában a tevékenységeiket a politikai irányítás erősen korlátozza.

6.1.2 Néhány jelentős tőkealapítvány (Soros, USAID, Eurasia, Hebo, British Peace Building) az oktatás, a kultúra, valamint az emberi jogok területén nyújt támogatást.

6.1.3 Az ifjúsági szervezetek, amelyeknek a toborzási bázisa a növekvő kivándorlás hatására szűkül, kormányuktól olyan Európa felé forduló politikát várnak el, amely a nagy megnyilvánulásokon túlmutat. Az EU-tól csereprogramokban való részvételi lehetőséget remélnek. A civil társadalom legtöbb képviselője szerint a jövőbeli közösségi segélyprogramok megtárgyalásába és végrehajtásába nem kizárólag a kormányt, hanem a működő civil szervezeteket is be kellene vonni (ahogy az a TACIS program esetében történt).

6.2 Észrevételek a civil társadalmi szerveződések közelmúltbeli fejleményeiről szakértői tanulmányok alapján

6.2.1 A legutóbbi, 2005-ös választás során mintegy 200 civil szervezet első alkalommal alkotott egységes és független koalíciót, amely az országban választásmegfigyelő kampányt hajtott

végre. Ez a nagy ismertséggel és a médiában befolyással bíró „Civil Koalíció 2005” ⁽¹⁶⁾ a 2007-es választások során újra az előtérbe került azzal, hogy hozzájárult a lakosság körében a civil szervezetek hitelességének növeléséhez.

6.2.2 A civil szervezeteket Moldovában sematikusan három kategóriába lehet sorolni. Az első kategóriába a nagy, jó felszereltséggel rendelkező és ismert, a fővárosban megtelepedett, illetve nemzetközi hálózatok ⁽¹⁷⁾ részét képező szervezetek tartoznak. A második kategória azokat a nagyszámú, kevésbé fejlett civil szervezeteket tartalmazza, amelyek gyakran „egyszemélyes vállalkozások”, gyenge cselekvési képességgel rendelkeznek, viszont pénzügyi források után kutatnak. A harmadik csoportot az a néhány „Gongos” (kormányzat által működtetett civil szervezet) alkotja, amelyeket – más országokhoz hasonlóan – teljes mértékben az adott ország kormánya hoz létre és finanszíroz.

6.2.3 Transznisztriában a „Gongos”-ok csoportja mindenütt jelen van, mivel Igor Nikolajewicz Smirnow kormánya a civil társadalomban továbbra is olyan szövetségeket szerez magának, amelyek stratégiáját támogatják és hatalmon maradását szolgálják. Egy cseh eredetű, egy civil szervezet által nemrég készített tanulmány két másik kategóriát is felállít a 900 transznisztriai civil szervezetnek ⁽¹⁸⁾: hagyományos szervezetek, mint például a munkásmozgalmak, nők és fiatalok szervezetei; valamint kisebb, a Chişinăuval való kapcsolatra nyitott, nemzetközi hálózattal rendelkező civil szervezetek. Közülük néhány amellet dönt, hogy bejegyzését kéri a moldovai hatóságoknál és így részesülhet az európai támogatásokban.

6.3 A civil társadalom jelenlegi konzultációs és tárgyalási mechanizmusai a szociális partnerekkel

6.3.1 2005 óta a kormány különböző minisztériumai a civil társadalom egy részével – az alábbi keretek között – párbeszédet kezdtek, illetve a már meglévőket megerősítették: havi rendszerességgel tartanak tanácskozást a Külügyek és az Európai Integráció Minisztériumában, 2006 áprilisában pedig országos konferenciára került sor, amely 18 következtetést fogalmazott meg a kormányzat és a civil társadalom közötti együttműködés javítása érdekében. Ezzel egyidejűleg más minisztériumok is – különösen az Igazságügyi, a Mezőgazdasági és a Pénzügyminisztérium – rendszeres kapcsolatban álltak a civil társadalom részvevőivel. Több projekt van folyamatban, kiváltképp a PNUD keretén belül, amelyek célja a regisztrációs eljárások könnyítése és számos civil szervezet bizonytalan anyagi helyzetének javítása.

6.3.2 A moldovai parlament az elnöke, Marian Lupu ösztönzésének hatására 2006 óta „a parlament és a civil társadalom közötti együttműködés koncepcióját” folytatja, amely meglehe-

tősen ambiciózus célokkal rendelkezik, és számos olyan együttműködési mechanizmust és formát javasol, mint például a „folyamatos online konzultáció”, az *ad hoc* ülések, a parlamenti bizottságok általi hivatalos meghallgatások és egy évente megtartott konferencia.

6.3.3 Két éve több civil szervezet arra törekszik, hogy ténylegesen részt vegyen az EU mellett a cselekvési terv – különböző tevékenységi területeinek – végrehajtásában, ösztönzést pedig különösen a román és ukrán szomszédaiak pozitív tapasztalataiból nyernek. Ezeket a lépéseket az Európai Parlament is bátorítja, amely 2007 májusában jelentést fogadott el.

6.3.4 A szakmai kapcsolatokat illetően nem meglepő, hogy a szociális párbeszéd Moldovában lassabban halad előre. A korábbi Kollektív Tárgyalások Köztársasági Bizottsága inkább a máshol meghozott döntések tájékoztató helyeként működött, mint a konzultáció és a párbeszéd valódi tereként. A partnerek nem befolyásolhatták ennek a bizottságnak a napirendjét, így arra sem volt mód, hogy a panaszokat megvitassák, vagy hogy a CFA ajánlásainak eleget tegyenek. A bizottság nem rendelkezett saját titkársággal, sem regionális vagy ágazati szintű decentralizált struktúrákkal. Egyébiránt jelezzük, hogy az FGSRM különböző együttműködési programokat fejlesztett ki a transznisztriai konföderációval, a korábbi ICFTU és európai szakszervezeteknek támogatásával.

6.3.5 2006-ban a kollektív szerződések nemzeti bizottságának, valamint ágazati és területi albizottságainak felállításáról, illetve működéséről törvényt fogadtak el. E nemzeti bizottságnak 18 tagja van, amelyek közül 12-t a szociális partnerek neveznek ki.

Összegzésképpen megállapítható, hogy még túl korai lenne értékelni a közelmúltbeli konzultációs és tárgyalási mechanizmusokat, valamint ezeknek a kormány által kezdeményezett együttműködéseknek a hatékonyságát. Értékelésre csupán hosszú távon lesz lehetőség, egyértelműen meghatározott elvek és módszerek alapján.

Az EU és Moldova közötti kapcsolatokban végbemenő fejlődési folyamatokat tekintve, valamint figyelembe véve azt a kezdetet, amelyet a szociális és társadalmi párbeszéd ezen új formái jelentenek, az EGSZB kapcsolatot kíván létesíteni a moldovai civil társadalommal.

Az EGSZB javaslatot tesz egy konferencia megszervezésére már 2008-tól, hogy a civil társadalommal való párbeszéd kezdete egybeessen az EU és a Moldovai Köztársaság közötti új keret előkészítésével.

Kelt Brüsszelben, 2007. december 12-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁶⁾ Az Eurasia alapítvány 2005. októberi értékelő jelentése.

⁽¹⁷⁾ Lásd az US AID által, 2005-ben megjelentetett, az „NGO Scores for Moldova” (Moldovai civil szervezetek eredményei) című jelentésben szereplő példákat.

⁽¹⁸⁾ Ondrej Soukop, „People in need” civil szervezet, Prága, 2007.